

СЫР БОЙШЫ

1929 жылдың 1 шілдесінен шығады

13

ТАМЫЗ
БЕЙСЕНБІ

2015 жыл
№119 (19007)

ҚЫЗЫЛОРДА ОБЛЫСТЫҚ ГАЗЕТІ

www.syrboyi.kz

Алаштың анасы аталған ежелгі Сыр бойы миллиондаған азаматтардың алтын бесігі, қияға ұшар қанаты, асқар асуды алар қуаты болып келді, бола береді. Табиғи ежелгі түрін толық сақтай алмаса да, рухани ажары айныған жоқ.

Осындай сұлу Сырдың сырбаз перзенттерінің бірі, осыдан бір жыл бұрын о дүниелік болған Садықбек Хангелдин еді. Киім киісі де, жүріс-тұрысы да, сөйлер сөзі де өнегелі Сәкең нағыз сырбаз, бар білім-білігін, қажыр-қайратын сүйікті халқына, туған еліне арнаған жан болатын. Ол артына 11 өлеңдер жинағын, 9 публицистикалық кітап қалдырды. Ол еліміздің «Жұлдыз», «Жалын», «Мәдениет және тұрмыс», «Қазақстан әйелдері», «Пионер», «Балдырған» және «Дала» журналдарының, «Социалистік Қазақстаннан» бастап жиырмадан астам мерзімді басылымдарға белсене қатысқан, халқының рухани дүниесіне өзіндік үлес қосқан журналшы, публицист еді. Ал Сәкеңнің саяси белсенділігін айтқанда оның жаза да, сөйлей де алатын, өз ақыл-парасаты өзіне жетіп артылатын, біреудің жазып бергенін оқитын басшы емес, өзі жазбай құмары қанбайтын қажырлы, еңбекқор қайраткер болғанын айта кеткен артық болмас. Оның бұл қасиеттерін қатар жүргендердің, қызметтес болғандардың барлығы мойындайтын.

СЫРДЫҢ СЫРБАЗЫ ЕДІ

Садықбек Хангелдин институт қабырғасында-ақ қоғамдық жұмысқа белсенді араласты. Нағыз бір сырлы, сегіз қырлы сері болатын. Сол себепті ол оқуды бітіргеннен кейін көп ұзамай комсомол жұмысына тартылды. Қызылорда қалалық, облыстық комсомол комитеттерінің хатшысы болды. Қазақстан комсомолы Орталық Комитетінде жарқырай, бар болмысы ашыла көрінді. Насихат және мәдени-бұқаралық жұмыстар бөлімінің меңгерушісі ретінде оның көз алдында республика жастарының нағыз бұрқырап, қайнаған өмірі өтіп жатты. Шұбартау, Ерейментау, Бескөл аудандық, Теміртау, Кентау, Рудный қалалық жастар ұйымдарының жаңа жұмыс әдістері мен ізденістері, Ыбырай Жақаев, Жазылбек Қуанышбаев, Кәмшат Дөңентаева, Жансұлтан Демеев, Владимир Дитюк, Наталья Геллер сияқты еңбек ерлерінің жарқын үлгілері бүкіл республика жастары арасында қызу қолдау тауып, кең өріс алса, соны насихаттау, жаңа дәстүр мен салт үлгілерін тарату осы бөлімнен бастау алып жататын. Сәкең талай шығармашыл жастармен араласты, талайға жақын болды, талайдың тағдырына жолдама берді. Әдебиетіміз бен өнеріміздің талантты өкілдері – Фарица Оңғарсынова, Қалдарбек Найманбаев, Мұхтар Шаханов, Бексұлтан Нұржекеев, Бейбіт Қойшыбаев, Жарасқан Әбдірашев, Иранбек Оразбаев, Серік Тұрғынбеков секілді сол тұстағы жас қаламгерлер комсомол-жастардың республикалық штабының тұрақты қамқорлығында болды. Реті келгенде айта кету керек, кешегі республика комсомол ұйымының бай мәдени-көпшілік және сан-салалы идеялық-тәрбие жұмыстарына әсте көз жұмуға болмайды. Бұл, әсіресе, бүгінгі күні жастар арасындағы жұмыстың бағыт-бағдарының әлі толық айқындала қоймаған кезінде ерекше мәнді. Кейде саяси сипаты басымырақ болып кетсе де, кешегі жастардың сан қырлы белсенді қызметін ретімен айтпау, одан тағылым алмау – тарих алдында қиянат.

Республика комсомол штабында Садықбек Хангелдиннің тікелей басшылары жазушы Қалаубек Тұрсынқұлов, Қазақстан жастарының көсемі Өзекен, Өзбекәлі Жәнібеков болған еді. Еліміздің жастар ұйымының Одақта шоқтығының биік болғандығы осы Өзекеннің атымен тығыз байланысты болды. Ол нағыз тұлға, қайраткер, жастардың ақылшы ұстазы-тұғын. Ұлтының мұратын өз мұратынан әркез биік ұстаған кешегі комсомол басшыларының біреуі болса, Өзекеннің өзі, екеу болса, біріншісі болатын.

Садықбек Хангелдин 1974-1991 жылдары Қазақстан Компартиясы Орталық комитетінде, Қазақ ССР Халықтық бақылау және Қазақстан Мемлекеттік телерадио комитеттерінде басшы қызметтер атқарды. Өзінің азаматтық та, қайраткерлік те қасиеттерін абыроймен атқарды, шын мәнісіндегі, кісілік келбеті болымды да толымды болды. Оның тағы бір тамаша қасиеті өзі араласқан қаламгер, мемлекет және қоғам қайраткерлері туралы сан түрлі мақалалар жазды, жылы сөзін аямады. Сәкеңді жақсы білетін Сыр бойының танымал журналисі Өтеген Жаппархановтың «Ол – алдымен пейілі жомарт, адамгершілігі асқақ, іс-әрекетімен, тыныс-тірлігімен, сөзімен де, жүріс-тұрысымен де өзгеге ұсынар үлгісі бар, мінезге бай тұнба тұлға» десе, ал белгілі қаржыгер Мырзахмет Ауановтың оның қай істі де өзіне тән құлшыныспен атқарып, мемлекеттік мүддені жоғары қоя алатын жауапкершілік сезіммен, үлкенге ізет, кішіге ілтипат көрсете жүретін ажарқын елгезек мінезімен жас ұрпаққа үлгі-өнеге болып, өз әріптестерінің лайықты ықыласына бөленгені туралы жазуы жайдан-жай емес еді. Осындай қасиеттер Сәкеңнің өмірінің соңына дейін талмай ұстаған, өзіндік жан серігі, рухани байлығы, адами болмысы болатын.

Әр адамның өмірде өзіндік таным «терезесі» болады. Ол сол өзінің терезесімен ғана өмір, қоғам туралы толғанады, дүниеге зер салады, ойдан түйін түйеді. Одан басқамен шындықты көре алмайды, түсіне алмайды. Сәкеңнің терезесі кең де айшық еді, сондықтан ол басқалардан көбірек және айқын көретін, басқалардан тереңірек түсінетін, молырақ ұғынатын. Оның үстіне ақынжанды адамның ойлау, түйсіну қабілеті бөлек қой. Оны кез келген түсіне бермейді.

Садықбек ақын болып туған жан болатын. Сонау 1962 жылы Жазушылар Одағының Қызылордадағы ақын Асқар Тоқмағамбетов басқаратын облысаралық бөлімшесінде оның алғашқы өлеңдер жинағының тұсауы кесілген еді. Ол былай деп өлең әлеміне аяқ басқан болатын:

Түскен жоқ бұл өнерім талқыға әлі,
Көрген жоқ еңбегімді халқым әлі.
Әйтсе де от жалынды қызба көңіл,
Дамбысыз өр қияға шарқ ұрады.

Осы жолдардың өзі келешегінен көп үміт күттіретін алғашқы қадам, беташары болды. Содан «дүние теңізінде малтып көріп» бар өнерін еліне сарқып бергісі келді. Алайда ақынның өнеріне барын сала алмады. Оның жан-жақтылығы, қазақ айта беретіндей бір сырлы, сан қырлы болуы оны комсомол, партия, мемлекеттік жұмыстарға алып келді. Бұл салаларға 30 жылдан астам жастық жалын да, кемел кездер де арналды. Сондықтан ол күнделікті лауазымды қызметте жүріп ақындықтың айдынына шығып, даңғыл жолына түсе алмады. Қауырғ қызметтен уақыт «ұрлап» қана өлең жолдарымен табысып отырды. Қанша шебер жүзгіш болғанымен тағдыр маңдайына көлден басқаны жазбағандай құбылыс болды. Теңізге түсе алмады. Сондықтан да ол:

«Кешір, Өлең!

Келдім қатты сағынып,
Бір өзінде – бар қызығым, бар үміт.

Оңашада сырласыншы өзіңмен,
Ақын жаны ағынан бір жарылып» –

деп жырлауға мәжбүр болды.

Бала күнінен серік еткен өлеңі алдында тұрақты бола алмаған ақынның төмендегідей көңіл күйін, саналы сезімін, ашық та адал пейілін, кішірейіп бас июін түсінуге болады:

Кешір, Өлең!

Айыптымын алдыңда!

... жоқ, аяма, қайта мені сал мұңға.

Кеште келіп, ерте кеттім қоштаспай –
Кім біледі – жатырқап та қалдым ба?

Кешір, Өлең!

Бір лап етіп жандым да,
Лаулай алмай обалына қалдым ба?

Ғашықпын деп жылап жүріп,
Оралмай, кеткен қыздай

Сені азапқа салдым ба?

Қандай бір өнер болмасын, сүйген сұлуындай тұрақты да шынайы махаббаты қажет етеді ғой. Мен Абай түсінігіндегі үлкен махаббатты айтып отырмын. Поэзия да солай, жан-жаққа алаңдауды ұнатпайды. Өйткені өнер – қасиетті дүние, құдіретті күш. Сондықтан Сәкеңнің «Әнімнің келтіре алмай күнде ырғағын, Сезіп-ақ ащы тердің жүрмін дәмін» деуі заңдылық болатын. Алайда Сәкең зейнеткерлікке шыққаннан кейін тұрақты жансерігі ете алмаған ескі досымен қайта қауышты:

Келдім қайтып –

Мың қайғымен алысып.

Саған деген сағыншып жарысып.

Бұлбұл қонып,

Құшағыма Күн кірді –

Өзіңменен бүгін қайта табысып.

Ақын жаны әдетте ізгілікті сүйеді. Оның жүрегі Отан деп соғады, шабыты халқым деп қанат қағады. Оған елінің тыныштығы мен бірлігінен артық ардақты, қасиетті дүние жоқ. Сондықтан Сәкең сезім пернелерін осыған арнады, осыны биіктетті.